

Revidering av direktivet om unionsmedborgares rösträtt och valbarhet vid kommunala val

Justitiedepartementet

2022-01-19

Dokumentbeteckning

COM (2021) 733

Kommissionens förslag till revidering av rådets direktiv 94/80/EG av den 19 december 1994 om närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid kommunala val för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare

Sammanfattning

Den 25 november 2021 antog kommissionen ett förslag till revidering av rådets direktiv 94/80/EG av den 19 december 1994 om närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid kommunala val för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare. Det huvudsakliga syftet med förslaget är enligt kommissionen att förbättra tillhandahållandet av information om hur unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare ska gå tillväga för att rösta och kandidera i kommunala val i bosättningsmedlemsstaten och att uppdatera vissa utdaterade bestämmelser i direktivet. Förslaget innebär bl.a. att sådana unionsmedborgare proaktivt ska få information om hur de kan gå tillväga för att rösta och kandidera i kommunala val i bosättningsmedlemsstaten och att informationen ska ges på två språk för att stötta dessa medborgare i utövandet av deras rättigheter.

Regeringen är överlag positiv till kommissionens förslag, som till övervägande del rör frågor av organisatorisk eller teknisk karaktär. Demokratin måste även fortsatt tillåtas fungera på delvis skilda sätt i de olika medlemsstaterna. En grundläggande förutsättning för att Sverige ska kunna godta ändringar i direktivet är att de nya bestämmelserna inte kommer i konflikt med våra grundlagar.

1.1 Ärendets bakgrund

I artikel 20 i EUF-fördraget fastställs unionsmedborgarskapet. Av artiklarna 20.2 b och 22.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) och artikel 40 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna följer att varje unionsmedborgare ska ha rösträtt och vara valbar i kommunala val i den medlemsstat där unionsmedborgaren är bosatt på samma villkor som medborgare i den medlemsstaten. Närmare bestämmelser om utövandet av dessa rättigheter finns på EU-nivå i rådets direktiv 94/80/EG av den 19 december 1994 om närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid kommunala val för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare (EGT L 368, 31.12.94, s. 80). Denna reglering bygger i huvudsak på att förfarandet ska följa nationella regler i varje medlemsstat men att vissa minimiregler behövs på EU-nivå.

Kommissionen uppgav i medborgarskapsrapporten 2020 att en uppdatering av rådets direktiv 94/80/EG av den 19 december 1994 om vissa närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid kommunala val för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare skulle föreslås. I sitt arbetsprogram för 2021 tillkännagav kommissionen att den hade för avsikt att lägga fram ett lagstiftningsinitiativ för att förbättra dessa medborgares valrättigheter.

Den 25 november 2021 antog kommissionen förslaget till en revidering av rådets direktiv 94/80/EG av den 19 december 1994 om vissa närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid kommunala val för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare. Enligt kommissionen innebär förslaget att de nuvarande reglerna uppdateras, förtydligas och förstärks för att hantera de svårigheter som dessa medborgare står inför, i syfte att säkerställa ett brett och inkluderande deltagande i kommunala val för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare.

Förslaget bygger på den information kommissionen under lång tid inhämtat genom kommissionens särskilda genomförandegrupp för direktiven, expertgruppen för valfrågor och ytterligare två gemensamma möten för det tvärvetenskapliga europeiska valsamarbetet och expertgruppen i valfrågor.

1.2 Förslagets innehåll

Det huvudsakliga syftet med kommissionens förslag är att förbättra informationen till unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare om hur de ska gå tillväga för att rösta och kandidera i kommunala val i bosättningsmedlemsstaten och att uppdatera utdaterade och obsoleta bestämmelser i direktivet och bilagan till direktivet.

Enligt kommissionen har de unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare fortfarande svårt att utöva sina valrättigheter i kommunala val i bosättningsmedlemsstaten. Det handlar om svårigheter att få korrekt information om hur man röstar och kandiderar, betungande registreringsprocesser och problem med avregistrering från röstlängden i ursprungsmedlemsstaten.

1.2.1 Förslag som syftar till att underlätta tillhandahållandet av information till unionsmedborgare

Kommissionens förslag innebär att det ställs högre krav på tillhandahållandet av information till unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare. Förslaget innebär att medlemsstaterna ska utse en myndighet som proaktivt informerar dessa medborgare om förutsättningarna och de detaljerade reglerna kring registrering för att rösta och kandidera i kommunala val i bosättningsmedlemsstaten. Myndigheten ska bl.a. informera om status för registreringen samt datum, plats och tillvägagångssätt för röstning. Information ska även ges om rättigheter och skyldigheter för väljare och kandidater samt om eventuella sanktioner om reglerna inte följs. Informationen ska lämnas på bosättningsmedlemsstatens språk och på minst ytterligare ett officiellt EU-språk vilket ska förstås av den största gruppen unionsmedborgare som är bosatt i medlemsstaten. Informationen ska förmedlas på ett enkelt och klart språk, och vara tillgänglighetsanpassad för äldre personer och personer med funktionsvariationer.

Kommissionens förslag innebär vidare att standardiserade mallar enligt bilaga II och III ska användas för den försäkran som ska avges när unionsmedborgaren registrerar sig som väljare eller kandidat. Syftet är att minska de administrativa hinder som unionsmedborgare möter.

1.2.2 Förslag som syftar till att förenkla för unionsmedborgare att kandidera i kommunala val

Enligt direktivets nuvarande lydelse har bosättningsmedlemsstaten möjlighet att kräva att unionsmedborgare som inte är medborgare i medlemsstaten och som vill kandidera i medlemsstatens kommunala val före eller efter valet ska uppvisa ett intyg om sin rätt att ställa upp som kandidat. Eftersom skyldigheten att avge en sådan förklaring i sig kan avskräcka unionsmedborgare från att kandidera föreslås att möjligheten att kräva ett sådant intyg från samtliga unionsmedborgare som kandiderar i kommunala val i en medlemsstat där de inte är medborgare tas bort. Bosättningsmedlemsstaten ska dock kunna kräva ett sådant intyg efter en bedömning i det enskilda fallet av trovärdigheten av den försäkran som unionsmedborgaren lämnat.

Kommissionens förslag innebär att det införs krav på regelbunden övervakning och rapportering av medlemsstaternas genomförande av direktivet. Sådana rapporter ska innehålla relevanta statistiska uppgifter om unionsmedborgares deltagande i egenskap av väljare eller kandidat i kommunala val i bostättningsmedlemsstaten. Medlemsstaterna förväntas förbättra insamlingen av uppgifter om antalet unionsmedborgare som är registrerade som väljare och kandidater och om antalet unionsmedborgare som har utnyttjat sin rösträtt. Tillämpningen av direktivet ska utvärderas inom två år efter valet till Europaparlamentet 2029.

I enlighet med principen om icke-diskriminering föreslås att medlemsstaterna ska säkerställa att unionsmedborgare har tillgång till samma röstningsformer som medlemsstatens egna medborgare har i kommunala val, t.ex. förtidsröstning, brevröstning och elektronisk röstning.

I övrigt innebär många av förslagen i stor utsträckning en modernisering av språket, bl.a. föreslås anpassningar till ett könsneutralt språk och en uppdatering av hänvisningar till EUF-fördraget. Det föreslås även uppdateringar i listan över medlemsstaternas lokala myndigheter, bl.a. med anledning av Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands utträde ur Europeiska unionen.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Grundläggande bestämmelser om val till region- och kommunfullmäktige finns i kommunallagen (2017:725). Förfarandet vid val till region- och kommunfullmäktige regleras i vallagen (2005:837). Mera detaljerade bestämmelser finns i valförordningen (2005:874).

Vallagen och valförordningen kan behöva ändras med anledning av kommissionens föreslagna ändringar. Tillkommande reglering kan även behövas i lagstiftning som rör t.ex. behandling av personuppgifter. En noggrann analys av hur svensk rätt förhåller sig till förslaget måste göras.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Kommissionen bedömer att förslaget inte har någon påverkan på EU:s budget.

Eventuella förändringar i valförfarandet med anledning av förslagen kräver anpassningar av arbetsrutiner och it-administrativt stöd hos bl.a. Valmyndigheten. Det är för tidigt att säkert bedöma om förslaget får några konsekvenser när det gäller statens budget. Regeringen delar kommissionens bedömning att förslaget inte har någon påverkan på EU:s budget.

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar i huvudsak kommissionens förslag till en revidering av direktivet för att hantera de svårigheter som unionsmedborgare kan stå inför när de utnyttjar sin rätt att rösta och kandidera i kommunala val i en medlemsstat där de är bosatta men inte är medborgare.

Regeringen ställer sig bakom ambitionen att säkerställa ett ökat och mer inkluderande deltagande i kommunala val och stötta dessa medborgare i utövandet av deras rättigheter. Regeringen är överlag positiv till kommissionens förslag, som till övervägande del rör frågor av organisatorisk eller teknisk karaktär.

En grundläggande förutsättning för att Sverige ska kunna godta ändringar i direktivet är att de nya bestämmelserna inte kommer i konflikt med våra grundlagar. Det är för valens legitimitet och medborgarnas förtroende för valförfarandet viktigt att demokratin även fortsatt tillåts att fungera på delvis skilda sätt i de olika medlemsländerna.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Medlemsstaternas ståndpunkter är ännu inte kända.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Institutionernas ståndpunkter är ännu inte kända.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Förslaget har inte remitterats.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

I artikel 20 i EUF-fördraget fastställs unionsmedborgarskapet. Av artiklarna 20.2 b och 22.1 i EUF-fördraget och artikel 40 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna framgår att unionsmedborgare har rätt att rösta och ställa upp som kandidater i kommunala val i den medlemsstat där de är bosatta på samma villkor som medborgare i den medlemsstaten.

I artikel 22.1 i EUF-fördraget anges att rådet kan anta närmare bestämmelser om dessa rättigheter genom enhälligt beslut i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande och efter att ha hört Europaparlamentet. I rådets direktiv 94/80/EG fastställs sådana närmare bestämmelser för

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

När det gäller subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen anför kommissionen att rätten för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare att delta i kommunala val fastställs i EUF-fördraget och är kopplad till deras rättigheter som unionsmedborgare. Enligt artikel 22.1 i EUF-fördraget får rådet meddela närmare bestämmelser om unionsmedborgares rätt att rösta och ställa upp som kandidater i kommunala val i bosättningsmedlemsstaten. Enligt kommissionen antogs förslaget till en revidering av direktivet i syfte att säkerställa ett effektivt utövande av dessa rättigheter i alla EU:s medlemsstater. Enligt kommissionen går de föreslagna åtgärderna inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå det långsiktiga målet att utveckla och stärka EU:s demokrati.

Regeringen delar kommissionens bedömning att förslaget är förenligt med subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Kommissionens avsikt är att förslagen ska vara fullt implementerade i medlemsstaterna senast inom två år från direktivets ikraftträdande.

4.2 Fackuttryck/termer

–